

Bankacılık Sektöründe Asimetrik Bilgi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Meltem ERDOĞAN*

Özet: Asimetrik bilgiye dayanan piyasa teorileri literatürde uzun bir zamandır incelenmektedir. Tam olmayan bilgiye dayalı modeller araştırmacıların yoğunlaştığı alanlardır. Bir çok piyasa gibi kredi piyasalarında da asimetrik bilgi sorununa rastlanmaktadır. Bu piyasada genellikle bankalar kredi arz eden, kişi veya kurumlar ise kredi talep eden konumundadır. Bankaların kredi talebinde bulunan müşterileri veya müşterilerinin yatırım projeleri hakkında her zaman doğru bilgiye sahip olması mümkün değildir. Ancak sahip olmaları durumunda bankaların bu durumdan çok büyük avantaj sağlayacakları da kesindir. Kredi piyasalarında asimetrik bilgi sorunu sonucunda ters seçim ve ahlaki tehlike olmak üzere iki önemli sorun ortaya çıkmaktadır. Bu tür sorunların piyasa aksaklıklarına neden olduğu ve ekonominin işleyişini bozduğu görülmektedir. Bu çalışmada, kredi piyasalarında özellikle bankacılık sektöründe asimetrik bilginin yarattığı ters seçim ve ahlaki tehlike problemleri ve çözüm önerileri detaylı bir literatür taraması yoluyla tartışılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Asimetrik bilgi, bankacılık sektörü, ters seçim, ahlaki tehlike

Asymmetric Information In Banking Sector: Problems And Suggestions

Abstract: The theory of markets with asymmetric information has been a vital and lively field of economic research for a long time. The models with imperfect information are the subjects that researchers have been focused on. In this market, banks are the lenders; individuals and firms are the borrowers. Lenders are believed to be not always in a position to know the true state of their borrowers and/or borrowers' quality of investment projects although lenders would benefit from knowing the true characteristics of borrowers. Asymmetric information in credit markets may lead to market failure and has macro economic effects as a whole. In this study, we explore how asymmetric information and uncertainty can lead to failure in markets and how to overcome these problems.

Keywords: Asymmetric information, banking sector, adverse selection, moral hazard

GİRİŞ

Asimetrik bilgi, bir işlemle ilgili olarak taraflardan birinin belli bir bilgiye sahipken, diğer tarafın bu bilgiye sahip olmadığı durumun ifadesidir. Örneğin, bir satıcı bir ürünün kalitesini bilirken, alıcı ürünün kalitesini bilmemektedir. Bir tarafın fazla, diğerinin daha az bilgiye sahip olduğu bir durumda, fazla bilgiye sahip olan taraf, az bilgiye sahip olan tarafın bu durumundan yaralanmak isteyebilir. Böyle fırsatçı davranışlar sonucunda, piyasalar dengeden uzaklaşabilir veya rekabetçi piyasanın çekici özellikleri ortadan kalkabilir. Tam bilginin olduğu ve tüketicilerin faydalarını maksimize etmeye yarayacak olan kaliteli bir malı alabildikleri rekabetçi bir

* Öğr. Gör. Anadolu Üniversitesi, İkt. İd. Bil. Fakültesi, İktisat Bölümü

piyasanın aksine, tüketicilerin sahip olmadığı bilgiye sahip olan firmalar varsa, bu firmalar genelde düşük kaliteli mallar satma eğiliminde olabilirler. Bu durumda, fiyat marjinal maliyetin üstüne çıkabilir veya diğer sorunlar doğabilir (Perloff, 2001).

Eğer tüketiciler satın almayı düşündükleri bir malın kalitesini bilmiyorlarsa, bazı firmalar düşük kaliteli bir malı yüksek kaliteli bir malın fiyatından satmaya çalışabileceklerdir. Ancak, eğer tüketiciler kötü mal satın alma riskinin yüksek olduğunu bilirlerse, bu durumda kalitesi belli olmayan mallara fazla fiyat ödemek istemeyeceklerdir. Bu durumda, yüksek kaliteli mal üreten firmalar, üretim maliyetlerine yakın bir fiyattan mal satmak istemeyeceklerdir. Diğer bir ifadeyle, kötü mallar iyi malları piyasadandan kovacaktır (Dennis ve Perloff, 1994).

Sınırlı bilgiye dayalı piyasalarla ilgili en temel çalışma Akerlof'un limon piyasası ile ilgili klasik analizidir. 1970 yılında yayınlanan "The Market for Lemons" adlı makaleyle asimetrik bilgi kavramını ortaya atan ve bilgi ekonomisi alanının kurucusu olan George Akerlof, temel iktisat teorisinde tam rekabet, homojen ürün, çok sayıda firma gibi basitleştirici varsayımların gerçek hayatta tam olarak doğru olmadığını; bir çok olayda taraflardan birinin bilgisi varken, diğerinin yoksa, asimetrik bilgi durumunun ortaya çıkacağını ifade etmiştir. Bu durumda da piyasanın istenen sonucu vermeyeceğini, ters seçim ve ahlaki tehlike olarak adlandırılan durumların ortaya çıkacağını belirtmiştir (Akerlof, 1970). Bunun yanında hem özel hem de kamu kesimindeki acente ve ana firmalar arasında da, asimetrik bilgiye dayanan sorunlar görülebilir. Bu sorunlar piyasadaki bir firma ile sözleşme yaptığı acente arasında karşılaşılan sorunlar şeklinde kendini gösterir. Burada, firma kendi işini yaptırmak için sözleşme yaptığı acente hakkında tam bir bilgiye sahip olmayabilirken, acente kendisi hakkında her şeyi bilir.

Ters seçim problemi, piyasaları olumsuz şekilde etkileyecek sorunlar doğurmaktadır. Bu sorunla, piyasada bulunan taraflardan birinin malların tipini veya kalitesini gözlemleyemediği durumlarda karşılaşılır. Bu ise bir sözleşmeyle ilgili olarak, bilginin bir tarafça bilindiği, diğer tarafça bilinmediği durumlarda meydana gelir. Sonuçta, ikinci taraf maliyete katlanmak durumunda kalır (McConnel ve Stanley, 1996).

Son zamanlarda, Amerikan piyasalarında gözlemlenen tutsat (mortgage) problemleri, ters seçim probleminin en belirgin özelliklerini taşımaktadır. Önce, ödeme kapasitesi düşük kişilere konut kredisi verilmiş ve konut satın almak için başvuruda bulunanlardan sadece gelirlerini belirtmeleri istenmiş ancak bunu kanıtlamaları istenmemiştir. Bunun yanında, uyarlanabilen oranlı veya alternatif A olarak adlandırılan türdeki borçlanmalarda, borç talebinde bulunanlardan finansal durumlarına ilişkin daha az durum-bildirim

dokümanları istendiği kaydedilmiştir. Bunun sonucunda, kredilerin geri dönüşünde sıkıntı yaşayan finans kuruluşları krize girmiş ve piyasalarda zarar yazan tutsat (mortgage) fonları birbirini izlemiştir. Ardından finans kuruluşları birbirlerine olan güvenini kaybetmiş ve kredi arzını düşürmüştür. Bütün bunlar, düşük kaliteli kredi isteyenlerin piyasada sayılarının artmasına ve kredi verenlerin de ters seçimlerde bulunmalarına neden olmuştur. (<http://www.marketwatch.com/news/story/american-home-warns-spreading-subprime-mortgage/story.aspx?guid={2CECF2CE-B6E0-43CC-8D89-97C1BF952242}>).

Piyasa başarısızlığı ile ilgili bir diğer önemli sorun ahlaki tehlikedir. Ahlaki tehlike, sözleşmeden veya diğer bir ifade ile seçimden sonra ortaya çıkan bir durumdur. Bu bakımdan, ahlaki tehlike; iki taraf arasındaki sözleşmenin varlığı, birisinin davranışını diğerinin refahına zarar verecek şekilde değiştirdiği bir durumdur (Parasız, 1999).

Ters seçim gibi ahlaki tehlike de piyasa etkinliğini bozan bir durumdur. Bunun nedeni ahlaki tehlikenin, özel ve sosyal yararların veya maliyetlerin farklılaşmasına yol açmasıdır (Ünsal, 2000).

KREDİ PİYASALARINDA ASİMETRİK BİLGİ

Asimetrik bilgi sorununa en yaygın olduğu piyasalardan biri de kredi piyasasıdır. Diğer piyasalarda olduğu gibi kredi piyasasında da, bu tür sorunların oluşması, hem söz konusu piyasalarda aksaklıklara neden olmakta, hem de genel anlamda ekonomiye zarar vermektedir.

Kredi piyasalarında asimetrik bilgi sorunu, kredi sağlayanlarla kredi talebinde bulunanlar arasındaki bilgi eksikliğine dayanmaktadır. Bu tür piyasalarda hem bireyler, hem de firmalar kredi talebinde bulunmaktadır. Ancak piyasada hem dürüst hem de borcuna sadık olmayan kredi talep edenler vardır. Bu nedenle, kredi verenler, kredi talebinde bulunan bireylerin hakkında veya firmaların projelerinin riskliliği konusunda tam bilgiyi vermemeleri nedeniyle ya da verilen bilginin eksik olduğunun farkına varamamaları sonucunda; asimetrik bilgiden kaynaklanan ters seçim sorunu, yani kredinin yanlış bireylere veya firmalara verilme durumu ortaya çıkacaktır. Kredinin yanlış yerlere verilmesi, kredinin bankaya geri ödenmesi ihtimalini düşürecektir. Bu, bankaların istemedikleri bir durum olduğu için, piyasada dürüst olmayan bireylerin veya riskli projelere sahip firmaların olduğunu bilmeleri ve ayırt edememeleri gibi bir durumda kredi tayinlemesine giderek bankaların verdikleri kredilerin miktarını azaltmalarına neden olacaktır.

Bankaların, dürüst bireyleri ve risksiz projelere sahip firmaları diğerlerinden ayırt edip, kredileri uygun kullanılacağını düşündükleri başvuru sahiplerine vermeleri durumunda bile, kredileri alanların bu kredileri belirttikleri yerlerde kullanacaklarına ilişkin herhangi bir garanti yoktur. Kredilerin, alındıktan sonra belirtildiğinden farklı yerlerde kullanılması olayı *ahlaki tehlike* olarak açıklanır. Yine, bu durumda da kredilerin daha riskli yerlerde kullanılmaları sonucunda bankaya geri ödenme ihtimali düşecektir.

Yukarıda bahsedilen her iki durum sonucunda, hem kredi piyasalarında hem de genel olarak ekonomide asimetrik bilgiden dolayı bir takım aksaklıklar ortaya çıkacaktır.

Kredi piyasasının iki tarafı vardır. Borç talebinde bulunanlar ve borcu verenlerdir. Borç talebinde bulunanlar arasında bireyler ve firmalar ayırımına gidilirken, borcu temin edenler için; bankalar, aracı finansal kurumlar, hükümetler ve diğer şirketlerden edinilen borçlardan söz edilebilir. Türkiye’de ticari bankalar kredi veren en yaygın kurumlar olduğu için bu çalışma bankalar üzerinde yoğunlaşacaktır.

Piyasada hem düşük kaliteli yani borcuna sadık olmayan (riskli), hem de borcuna sadık (risksiz) alıcıların bulunduğu varsayımı altında kredi talebinde bulunan bireyleri şanslı olan ve şanslı olmayan veya zengin ve fakir gibi ayırmalara tabi tutmak da mümkündür. Borcuna sadık alıcılar sadece ödemeyi yapabilecekleri miktarı gösteren kontratları kabul ederler ve dönem sonunda ödemelerini tam olarak yaparlar. Ancak düşük kaliteli alıcılar, geri ödememe maliyetleri yeterince düşük olduğu zaman borçlanmaya kalkarlar ve vade sonunda borçlarını ödemezler. Buna karşılık bankalar bireyler arasındaki bu farkı ayırt edemezler.

Borç alanlar bireylerden oluşabileceği gibi, firmalardan da oluşabilir. Bilgi eksikliği durumu; ister birey olsun, ister firma olsun her ikisinde de, piyasanın işleyişini aksatacak sorunlara yol açabilir. Bireyler için olduğu gibi firmalar için de bu ayrımı dürüst olanlar ve olmayanlar, şanslı olanlar ve olmayanlar ile küçük ve büyük ölçekli firmalar şeklinde yapabiliriz.

Dünyanın neresinde olursa olsun, yapı ve fonksiyon olarak finansal sistem karmaşıktır. Bankalar; sigorta şirketleri, karşılıklı fonlar ve borsa gibi hükümet tarafından yönetilen farklı tipteki birimleri içerisinde barındırır. Finansal sistemin bu kanalları sayesinde milyarlarla ifade edilen fonlar her yıl tasarruf edenlerden bireylere veya firmalara yatırım fırsatları şeklinde akar. Firmaların ve bireylerin faaliyetlerini finanse etmek için en yaygın olarak başvurdukları yol borçlanmalardır ve borçlanmaların büyük bir kısmı bankalardan sağlanmaktadır. Bunun yanında, aracı finansal kurumlardan alınan borçlar da buna dahil edilir ve işletme bonoları, ticari kağıtlar gibi her

türlü bono çeşidini kapsar. Hisse senetleri ile borçlanma, firmaların piyasalardaki senetlerini belirtmektedir ve bunların alım-satımları yine firmalara veya bireylere nakit girişi sağlayacaktır. Diğer bir borçlanma çeşidi ise hükümetlerden, yabancılardan ve işletmelerin birbirlerinden aldıkları borçlardır. Borç verenler arasında en çok başvurulanın bankalar olması itibarı ile burada sadece bankalar üzerinde durulacaktır.

Hem bireyler ve hem de firmalar, genel olarak bankalardan borçlanma yoluna giderler. İlk tercihin bankalar olmasındaki en büyük sebep, bankaların güvenilirliğidir. Bankaların da amacı kar etmektir. Bu yüzden, verdikleri kredileri belirli faiz oranları ile geri alırlar. Ancak, kredi piyasalarında asimetrik bilgi sorununun varlığı dikkate alındığında bankaların verdikleri kredileri kaybetmeleri söz konusudur. Bankalar faiz oranlarını söz konusu bilgi asimetrisinin üstesinden gelmek için kullanırlar. Zaman içerisinde faiz oranlarının tek başına yeterli olmadığı görülmüştür. Bankaların faiz oranlarının yanında diğer çeşitli mekanizmalarla birlikte çalışması gerekmektedir. Kredi piyasasının eksik ve asimetrik bilgiye rağmen çalışmasını sağlayacak bu mekanizmalar (1). Bankaların ve diğer finansal aracı kuruluşların (2). Finansal anlaşmaların yapıları üzerinde yoğunlaşmıştır. Şimdi Bunları kısaca açıklayalım.

Bankaların ve Diğer Aracı Kurumların Yapıları

Kullanılmış araba piyasalarında asimetrik bilgi sorununun üstesinden, bu tür arabaları para karşılığında gözden geçiren tamircilere göstererek gelinebilir. Ya da bu tür arabalar için araba satıcıları garanti verebilir. Buna karşın kredi piyasalarında çeşitli aracı kurumların; bankalar, hayat sigorta şirketleri, emeklilik fonları (pension funds), komisyoncular gibi, bilginin toplanması, projelerin ve kredi talebinde bulunanların değerlendirilmesi ve kredi verildikten sonra alıcının performansının gözlenmesi gibi önemli yükümlülükleri vardır. Birçok iktisatçı bankalar ve benzeri kuruluşların kredi piyasalarında büyük önemi olduğunu düşünmektedir. Buna sebep olarak da, banka ve aracı kurumların bilgiye sahip olmayan insanların tasarruflarının kredi olarak verilmesinde daha kolay bilgiye ulaşabilmeleri ve değerlendirmenin bu kurumlarca daha kolay yapılması gösterilebilir.

Bankalar tasarruf sahibi bireylere ve diğer alternatif kuruluşlara göre daha etkin olarak kredi yaratmaktadırlar. Buna sebep olarak gösterilen faktörler arasında uzmanlaşma (Örneğin; borç vermekle yükümlü görevlilerin belirli bir endüstride tecrübeye sahip olması) ve ölçek ekonomileri (Bir banka için verilecek borcu değerlendirmek birçok küçük tasarrufçunun bunu bağımsız olarak yapmasına göre daha ucuza mal olacaktır.) gösterilebilir.

Finansal Anlaşmaların Yapıları

Eksik ve asimetrik bilgiye dayalı kredi piyasalarında borç alan ile veren arasındaki ilişkiyi belirleyen finansal anlaşmalar, borç alanın kendisi hakkında doğru bilgi verme konusundaki iyi niyeti ve kredi verenin menfaatine dayalı iş kararlarının alınması üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu yüzden finansal taleplerin yapısı borç alanların kararları ve buna bağlı olarak da ekonominin gerçek çıktısı ile yakından ilgilidir (Bernanke, 1993).

Bankalar piyasada dürüst ve dürüst olmayan alıcıların olduklarını bilir ancak bu iki tip alıcıyı ayırt edemezler. Banka başvuru türleri arasından kendiliğinden seçimi teşvik edici kredi kontratları düzenler. Alıcılara, bankalar tarafından kontratlar münüsü sunulur. Kredi kontratının seçimi bankalara kimin kim olduğu hakkında bir fikir verir. Ayrıca bankalar kontratların teşvik edici etkilerinin olduğunu ve bunların dürüst ve dürüst olmayan alıcının güvenli veya riskli projeleri seçiminde belirleyici olduğunu da bilirler (Igawa ve Kanatas, 1990). Ancak bütün bunlara rağmen, bankaların zaman zaman yanlış kredi talebinde bulunanları seçtikleri yani ters seçimde buldukları da göz ardı edilemeyecek bir gerçektir.

KREDİ PİYASALARINDA TERS SEÇİM SORUNUNA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bankalar kredi tekliflerinde birbirleriyle rekabet içerisindedirler. Eğer alıcılar kendilerine uygun şartlarda kontratlar bulabiliyorlarsa kredilere başvururlar. Bankalar her zaman alıcıların kullandıkları teknikleri birbirinden ayırt edemedikleri için kimi zaman kredileri, riskli teknikler kullanan fon kullanıcılarına verirler. Başka bir deyişle, alıcılar kendileri ile ilgili bilgilerin hepsini açıklamadıklarından ters seçim durumu ortaya çıkar. Dürüst olmayan alıcıların borçlarını ödememe ihtimali yüksektir. Bu durumda, bankaların teminat istemesi bir ön eleme (screening) aracı olarak kullanılabilir. Bunun yanında kredi tayınlaması, faiz oranlarının artırılması ve bilginin paylaşımı da dürüst alıcı ile dürüst olmayan alıcıyı ayırt etmede kullanılır. Eğer alıcı bankaya olan borcunu ödemezse, banka bu anlaşmayı bozar ve teminatı paraya çevirir (Ghatak ve diğerleri, 2002:9).

Broecker (1990), Riordan (1993) ve Shaffer (1998) çalışmalarında bir bankadan kredi talebinde bulunup reddedilenlerin, bankaların sayısı arttığında başka bankalardan kredi talebinde bulunabileceklerini ve böylece fonlanmış proje havuzlarının daha düşük ortalama kalite sergileyerek artan rekabet koşulları altında kötü seçim sorununa daha da şiddetlendireceğini öne sürmüşlerdir.

Buna karşılık Koskela ve Stenbacka (2002), yoğun kredi piyasası rekabetinin daha düşük borç verme oranlarına ve daha az riskli projelere yol açacağını ve doğal olarak bunun da acente maliyetini azaltacağını savunmuşlardır.

Ön Eleme

Mükemmel ve maliyetsiz bilginin var olduğu bir dünyada banka, kredi alanların tüm faaliyetlerini doğru biçimde öngörebilirdi. Ne var ki, bankalar kredi talebinde bulunan tüm alıcıların faaliyetlerini kontrol edemezler. Bu yüzden kredi anlaşması şartlarının kredi alanları bankanın lehine faaliyetlerde bulunmaya teşvik edecek şekilde formüle edilmesi gerekir.

Asimetrik bilgiye dayanan ters seçim sorununu ortadan kaldırmak için bankalar çeşitli yollara başvururlar. Çünkü bankanın krediden beklenen getirisi, kredinin geri ödenmesine bağlıdır. Bu yüzden banka, geri ödeme ihtimali daha yüksek olan borç alıcılarını belirlemek ister. İyi borç alıcısını belirlemek zor iştir. Bu nedenle banka çeşitli ön eleme araçları kullanır. Piyasadaki alıcılar için bankalar, şu üç aşamada rekabet ederler. İlk aşamada, bankalar, kredi piyasasına girip girmemekte ve alıcıya ilişkin özel bilgiyi edinmeye yarayan ön eleme teknolojisine nasıl yatırım yapacaklarına karar verirler. İkinci aşamada, bu yatırımlara bağlı olarak bankalar krediye başvuranları ön elemeyen geçirip geçirmeyeceklerine karar verirler. Alıcı hakkında yapılacak ön eleme, bankaya alıcıların cinsi, yani riskli olup olmadıkları hakkında bilgi verici bir sinyal olacağından daha iyi bir kredi dağılımına yol açacaktır. Ancak, bu belirleme, alıcının ön eleme yapan bankaya olan uzaklığına bağlıdır. Piyasaya giriş şartlarına ve alıcıya ilişkin özel bilgiye bağlı olarak bankalar üçüncü aşamada, faiz oranları teklifleri ile diğer bankalarla rekabet ederler. Bu teklifler banka ile alıcılar arasındaki bilgi eksikliğine göre değişir. Son olarak alıcılar kendilerine en düşük faiz oranında krediyi veren bankadan kredilerini alırlar (Hauswald ve Marquez, 2004: 7).

Ön eleme dürüst alıcı ile dürüst olmayan alıcıyı birbirinden ayırmaya yarar. Bankalar, alıcılara ilişkin ön eleme sürecinde; kimi zaman faiz oranlarından, kimi zaman teminat miktarlarından, kimi zaman da alıcılar hakkında bilgi edinmelerini sağlayacak kredi büroları gibi değişik kaynaklardan yararlanırlar.

Faiz Oranının Arttırılması

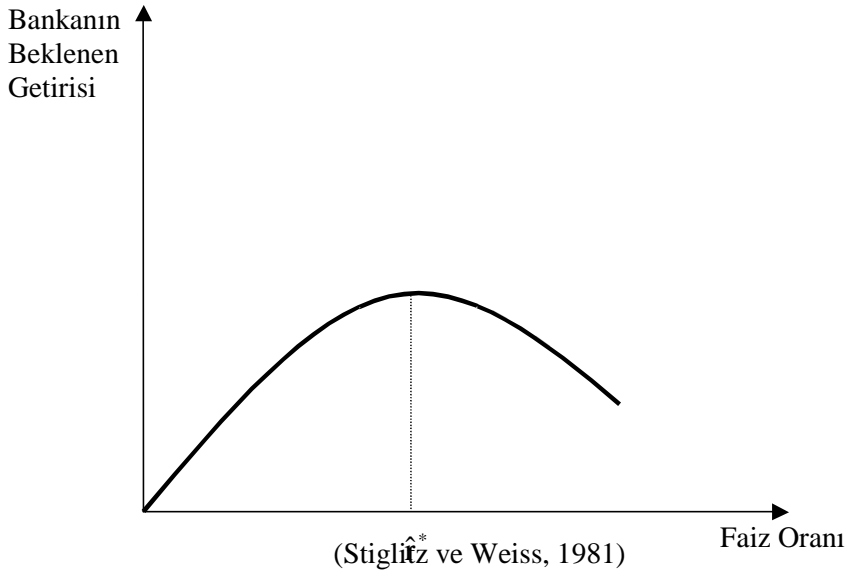
Bilginin tam ve maliyetsiz olarak elde edilebileceği bir dünyada, bankaların alıcıların tüm davranışlarını önceden bilebilmeleri mümkün olabilirdi. Ancak, bankalar alıcıların tüm davranışlarını kontrol edebilme gücüne sahip olmadıklarından, verecekleri kredilerin şartlarını hem risksiz alıcıları piyasaya çekebilmek hem de bankaların yararına olacak şekilde davranmaya itecek ayarlamaları uygulamaya sokarlar. Bankalar düşük risk grubu ile yüksek risk grubunu birbirinden ayırt edemedikleri için faiz oranlarını arttırma yoluna başvururlar. Yüksek faiz oranı düşük risk grubundaki risksiz

projelere sahip alıcıların maliyetlerini arttıracığından bu gruptakiler krediye başvurmayarak piyasadan çekilirler. Ortalamadan daha fazla faiz oranı ödemek isteyenler yüksek risk grubundadır. Yüksek faiz ödemek istemelerinin sebebi, aldıkları kredilerin geri ödeme ihtimallerini düşük olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Faiz oranları yükseldikçe bu kredileri alanların ortalama riskliliği artar ve muhtemelen bankanın beklenen karı azalır (Stiglitz ve Weiss, 1981).

Bütün bu nedenlerden dolayı Şekil 1’de de görüldüğü gibi, bankanın beklenen getirisi faiz oranından daha yavaş bir hızda artar ve bir noktadan sonra da azalır. Bankanın getirisinin maksimum olduğu noktadaki faiz oranı optimum faiz oranı olarak tanımlanır ve şekilde $\hat{r}^*$ ile gösterilmektedir.

Bilindiği üzere hem kredi arzı, hem de talebi faiz oranının bir fonksiyonudur ve kredi arzı bankanın beklenen getirisi $\hat{r}^*$ düzeyinde faiz oranı tarafından belirlenmektedir. Geleneksel analiz, krediye olan talebin yüksek olması durumunda tatmin olmamış kredi alıcılarının bankaya, taleple arzın eşitleneceği noktaya kadar, daha fazla faiz ödemeyi teklif edeceklerini iddia etmektedir. Taleple arz eşit olmamakla beraber denge faiz oranı $\hat{r}^*$ ’dır ve banka $\hat{r}^*$ oranından daha fazla ödemeyi teklif eden kredi alıcısına riskli grup olduğunu bildiği için kredi vermeyecektir.

Şekil 1: Bankaların Beklenen Getirisini Maksimum Eden Faiz Oranı

Teminat Gösterme

Stiglitz ve Weiss (1981) sadece riskli alıcıların yüksek faiz oranında kredi almaya istekli olmalarından dolayı, bankaların faiz oranlarını arttırmalarının ters seçim sorununu daha da kötüleştireceğini göstermişlerdir. Bu yüzden, borç verenler, fazla talebi faiz oranlarını arttırmak yerine, kredi tayinlaması denge durumu ile ortadan kaldırmaya çalışmaları daha akılcı olacaktır. Bunun yanında, Stiglitz ve Weiss (1981) kredi tayinlamasında teminat istemenin rolü üzerinde de durmuşlardır (Wette, 1983). Teminat istenmesi bankalar tarafından alıcıların kendi özel bilgilerine göre kendilerine uygun kontratı seçmelerini sağlar (Igawa ve Kanatas, 1990).

Buna karşılık kredi verenlerin teminat istemeyi tayinlama yolu olarak seçmek istememeleri gibi bir durum da söz konusu olabilir. Faiz oranlarındaki artış gibi, istenilen teminat miktarındaki artış da bankaların verilen krediden bekledikleri getiri miktarının azalmasına neden olacaktır. Stiglitz ve Weiss'e (1981) göre tüm alıcılar risk karşıtıdır ve farklı miktarlarda mal varlığına sahiptir. Bu yüzden de, seçtikleri projeler ve bu projeleri finanse etme yolları birbirinden farklı olacaktır. Alıcılar arasında, riskli projeleri seçenler ve ödünç alarak bu projeleri finanse etmeye çalışanlar zengin alıcılardır. Teminat miktarındaki bir artışın alıcılar piyasasında iki etkisi vardır: İlki, piyasada kalanlar daha az riskli projeleri seçerler. İkincisi, piyasayı terk eden alıcılar daha az zengin olan ve daha düşük risk grubundaki alıcılardır. Eğer ikinci etki yeterince kuvvetliyse, bu durum teminatlardaki artışın kredi verenlerin beklenen getirilerinde düşüş olacağı anlamına gelmektedir.

Stiglitz ve Weiss (1981) alıcıların risksiz olmaları durumunda, bankaların faiz oranlarını arttırmaya istekli olmadıklarını ve yine alıcıların risk karşıtı olmaları durumunda da bankaların teminat miktarını arttırmaya yanaşmayacaklarını açıklamışlardır. Hildegard Wette (1983) de alıcıların risksiz olmaları durumunda dahi bankaların teminat miktarını arttırmak istemeyeceklerini, çünkü bunun ters seçim etkisi nedeniyle yine bankaların beklenen getiri miktarını azaltacağını belirtmiştir.

Tam bilgi durumunda, bankalar tarafından teminat istenmesi maliyetli olacağından bu tür bir uygulama anlamlı olmayacaktır. Halbuki, teminat istemek eksik bilgi söz konusu olduğunda soruna çözüm getirebilir. Geri ödememe riski bulunan alıcılar hakkında ip ucu vermesi açısından da önemi büyüktür. Yüksek risk grubundaki alıcılar, genelde düşük teminat ve yüksek faiz oranlarını tercih ettiklerinden, bankalar teminat istemlerini arttırdıklarında piyasadaki çekilen alıcılar kendilerini belli edeceklerdir (Bester, 1985).

Bilginin Paylaşımı

Kredi talebinde bulunanlar hakkında ki bilginin paylaşılmaması durumunda piyasa aksaklıkları görülebilir. Riskli ve risksiz projelerin finanse edileceğini ve sadece proje sahibi yatırımcıların projelerin kaliteleri hakkında bilgi sahibi iken bankaların, bu kalite ayırımını yapamadıklarını düşünelim. Bu durumda piyasa değeri, projenin ortalama kalitesini yansıtacaktır. Eğer piyasa, projeye ortalama maliyetinden daha yüksek bir piyasa değeri biçerse, yatırımcılar proje hakkında bilgi sahibi olmayan piyasalarda projelerini finanse edip kar elde edebileceklerinden, düşük kaliteli projelerin potansiyel arzı oldukça yüksek olacaktır. Ancak, ortalama kalite oldukça düşük olacağından, kalitesi bilinen projeler dahi yüksek sermaye maliyetinden finanse edilemeyecektir. Bu yüzden, bilgi asimetrisinin ve düşük kaliteli projelerin arzının yüksek kaliteli projelere göre fazla olduğu durumlarda, sermaye piyasaları başarısız olmaktadır.

İyi kaliteli projelerin finanse edilebilmesi için bilginin aktarılması şarttır. Ahlaki tehlike nedeniyle bilgi aktarımının direk gerçekleşmeyeceği de kesindir. Bu yüzden, eğer yatırımcının davranışları gözlenebilirse, projenin kalitesi hakkında da bilgi sahibi olunabilir. Bu davranışlardan bir tanesi, bireyin yatırımında bulunmayı arzu ettiği projeye gösterdiği istekliliktir. Bu isteklilik projenin kalitesi hakkında bir sinyal olarak algılanabilir (Leland ve Payle, 1977).

Asimetrik bilgi, alıcılar ve bankalar arasında ters seçim ve ahlaki tehlikeye dayanan sorunlar oluşturur. Bu sorunlar kredi verilmeden önce alıcılar hakkında ön eleme yapılarak veya verildikten sonra gözlemlene yolları ile ortadan kaldırılmaya çalışılır. Bununla beraber, bu tür yolların bir maliyeti vardır. Bankalar, bu maliyeti azaltabilmek için bilgi paylaşımında bulunurlar. İlişki bankacılığı (Relationship banking), kredi tayinlaması ile beraber asimetrik bilgi sorununu ortadan kaldırmada kullanılacak yollardan biridir. İlişki bankacılığı, genel olarak zaman içerisinde bilginin toplanmasını hedefler.

Holdingle ve onların yan kuruluşları arasındaki ast-üst ilişkisi, bilgiye erişme maliyetini gözlemeyi holding aracılığı ile yaparak azaltabilir. Ayrıca, bu güçlü ilişki, holdinglelerin üçüncü parti geri ödeme garantisi veya teminat göstermesi anlamına da gelebilir. Banka açısından, holding tarafından verilecek teminat veya garanti yan firmanın kendisi tarafından göstereceği teminat veya garantiden daha etkili olacaktır.

Bunun yanında bankalar, bilgiyi araştırırken yüksek maliyetlere katlanıyorlarsa, bu maliyetleri krediyi verme koşullarına yansıtacakları kesindir. Bir holdingle varolan ve geri ödemelerin tam olarak yapılması garantisini veren güçlü bir ast-üst ilişkisi kredi faiz oranlarını düşürebilir.

İyi kalitedeki yan kuruluşların, içinde yer aldıkları holdingler tarafından belirlenmiş bankaları izlemeleri beklenir. Yan kuruluşlarla, holdingler arasındaki güçlü ilişkilerin daha karlı projeler yaratacağı, bunların holdinglerde daha yoğun bir sahiplenme ilgisine neden olacağı ve böylece daha fazla sayıda bankanın pazara girmesi mümkündür. Aynı zamanda zayıf bir ilişki, yan kuruluşların kötü performans sergilemelerine ve/veya daha riskli projeler uygulamaya koymalarına neden olacaktır (Chang, 2003:2).

Bilgi paylaşımı, doğal bir tekelleşme olup rekabet korkusu sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, bilgi işlem teknolojilerindeki maliyet düşürücü yenilikler, paylaşımın gelişmesine yardım etmektedir. Bilgi paylaşımı bir çok sebepten dolayı önemlidir. Bilgi paylaşımının önemi, rekabeti ve borçlandırma hacmini artırıp kredi tahsisini etkinleştirmesinden kaynaklanır. Bazı ülkelerde kredi verenler, kredi büroları olarak bilinen bilgi brokerleri yoluyla bilgi alışverişinde bulunarak, yeni müşterileri hakkında bilgi alırlar. Piyasanın büyüklüğü de bilgi paylaşımı isteğini artırır. Diğer taraftan bilgi paylaşımı, borçlandırma faaliyetlerini her zaman arttırmaz. Kredi bürolarından kaynaklanan artış, ancak güvenli kredi kullanıcılarının yüksek fiyat sebebiyle dışında kaldıkları ters seçimli piyasalarda gerçekleşir.

Ülkedeki tüm bankaların, kredi bürosunun kurulmasını kabul etmesi durumunda, büro krediye başvuran alıcıların kaliteleri hakkında tüm üyelerin sağladığı bilgilerin bulunduğu ve tüm üyelerin ulaşabileceği bir tek veri tabanında bilgileri birleştirecektir. Böyle bir sistemin sabit maliyetleri; sistemin oluşturulması ve bilgilerin dosyalanması için gerekli harcama kalemlerinden oluşur. Büro, beklenen karlarda bir artışa yol açması durumunda çalışmaya devam edecektir. Kredi büroları;

- a. Kredi talebi fazlaysa
- b. Sistem işletme maliyetleri düşükse
- c. Katılımcı sayısı fazlaysa

avantajlıdır.

Ancak, rekabet korkusu bilgi paylaşımını sınırlandırabilir, hatta engelleyebilir. Bununla birlikte, bankalar piyasaya girişlere karşı bir takım kısıtlarla korunmuşlarsa, bilgi paylaşımı konusunda daha istekli olabilirler. Bazı kanıtlar bu teorik tahmini desteklemektedir. ABD’de, farklı eyaletlerde şube açma düzenlemeleri, rakip bankalar arasında geleneksel olarak sınırlandırılmıştır. Piyasaya girişlerdeki bu tür kısıtlamalar ABD’de 1920’lerden itibaren neden kredi bürolarının açıldığını ve kredi verenlerin neden siyah ve beyaz bilgileri paylaştığını açıklamaya yetmektedir.

Buna karşılık İngiltere’de bankalar ülke çapında rekabet etme hakkına sahiptir. Bu yüzden finans kurumlarının 1989’da ki beyaz bilgileri karşılıklı paylaşım tekliflerini geri çevirmişlerdir. Bu tür kuruluşlar siyah

bilgileri bankalarla beyaz bilgileri birbirleriyle paylaşmayı tercih etmişlerdir. Bunun sebebi, bankaların kendilerini, örgütlenmiş yerel finans şirketlerinden daha yoğun bir rekabet içinde hissetmelerindedir.

Benzer şekilde İtalya'da da bankalar ulusal çapta rekabet ederler. İtalya'da ki ilk kredi bürosu 1990 yılında kredi kuruluşlarının yerel birlikleri tarafından oluşturulmuş ve ulusal bankaların katılımı çok sonra gerçekleşmiştir (Pigano ve Jappelli, 1993).

Siyah bilgiler, sadece geri ödememe tehlikesi bulunanlar hakkında bilgi içerir. Bu bilgiler, ahlaki tehlike sorununa çözüm bulmakta oldukça etkilidirler. Firmalar ya da bireyler, itibarlarının sarsılmasını istemediklerinden mümkün olduğunca dürüst olmaya çalışacaklardır. Beyaz bilgiler ise bireyler hakkında demografik, firmalar hakkında da muhasebe bilgilerini içerir. Yalnız, burada da başka bir problem daha fazla bilginin daha iyi olacağı anlamına gelmediğidir. Alıcılar hakkında daha fazla bilginin olması ve yüksek kalitedeki alıcıların daha kolay seçilmeleri durumunda daha rahat davranabileceklerdir. Bu ise geri ödememe riskini tekrar arttıracaktır (Jappelli ve Pagano, 2002).

Bilgi paylaşımı, genel olarak bireylerin mobilitesinin yüksek, kredi kullanıcılarının heterojen, kredi piyasasının geniş ve bilgi alış verişi maliyetlerinin düşük olduğu piyasalarda daha muhtemeldir. Bankaların, bir defalığına bilgi paylaşımını kabul etmesi durumunda paylaşımın ölçeğine göre bankaya artan bir dönüş olacağı kesindir.

Bankalar, hem kredi piyasalarına girerek hem de alıcılar hakkındaki bilgiyi elde etmelerine yarayacak teknolojiler üzerine yatırımlarda bulunarak, alıcıya özel bilgiye ulaşmaya, bu sayede de alıcıyı kendilerine çekmeye çalışırlar. Bu ön eleme teknolojisinin iki önemli bileşeni vardır: odaklanma ve geniş anlamda ön eleme yeteneği. Bankalar bundan sonra çevrelerindeki alıcılar hakkında bilgi toplamaya karar verirler. Günümüz çağdaş bankalarının sahip olduğu bilgi konusunda çeşitli derecelerdeki odaklanmayı bankalar ile alıcılar arasındaki uzaklığın bir fonksiyonu olarak açıklamak mümkündür. Alıcının banka ile aynı merkezde olması, kredi ön elemesinin daha fonksiyonel olmasına ve alıcının kredibilitesini arttırmasına neden olmaktadır. Kredi piyasalarında, rekabetin yoğun olmadığı durumlarda, bankalar, kaynaklarını müşterilerinin bir kısmına ait bilgiyi toplamaya yönelik kullanırlar. Geriye kalan müşterileri içinse bir araştırma yapmaksızın, herkes tarafından bilinen bilgilere dayanarak kredi verirler. Bilgiye sahip banka ile ön elemesi yapılmış müşteri arasındaki bilgi eksikliği arttıkça faiz oranları da artar (Peterson ve Rajan, 2001).

Buna benzer olarak, Emmons ve Greenbaum (1998) gelişmiş bilgi yönetimi kabiliyeti sayesinde, bankaların hem geçmişte kredi verdikleri, hem de vermedikleri müşterilerine teklifte bulunabileceklerini belirtirler. Wilhelm'de (2001) bankaların gelişmiş teknoloji sayesinde yönetim portföylerinin büyüklüğü değişmeden daha az kredi memurlarıyla yetinildiği noktaya geldiğini vurgulamıştır. Bu da doğal olarak ön eleme maliyetinin azaldığını ve bilgiyi elde etmenin kolaylaştığını gösterir.

Kredi Tayınlaması

Bankalar, müşteri oranı olarak da adlandırılan faiz oranlarını belirler ve alıcının finansal durumuna göre de istediği krediyi belirli bir limite kadar bu faiz oranından verirler. Bankaların, bu şekildeki davranışları *kredi tayınlaması* olarak tanımlanır. Kredi tayınlaması; kredi talebinde bulunanların bir kısmının kredi alıp diğerlerinin alamaması durumunda meydana gelir. Kredi alamayanlar, ya daha yüksek faiz oranına ya da daha fazla teminat göstermeye mecbur kalırlar. Stiglitz ve Weiss (1981) bankaların bazen alıcılara kredi vermeyi ters seçimden dolayı onaylamadığını tartışmışlar, buna sebep olarak da riskli yatırımlara sahip alıcıların yüksek faiz oranında krediye başvuracağını belirtmişlerdir. Buna benzer şekilde, yüksek faiz oranı ödemeleri, yatırımcılarda iflas etme olasılığı yüksek projeleri seçme güdüsünün oluşmasını sağlamaktadır. Sabit bir faiz oranında istenilen teminat miktarlarındaki artış bankanın karında azalışa neden olabilir. Bester (1985), Stiglitz ve Weiss'in (1981) risk karşıtı olan alıcıların daha güvenli projeleri seçmek kaydıyla piyasadan ayrılmalari durumunda meydana geleceği sonucuna ulaştıkları üzerinde dururken Wette (1983) istenilen teminat miktarlarındaki artışın risk karşıtı alıcılarda dahi ters seçime neden olacağını belirtir.

İki çeşit kredi tayınlamasından söz etmek mümkündür; birincisi zayıf kredi tayınlaması, ikincisi sınırlı kredi tayınlamasıdır. Zayıf kredi tayınlamasını uygulayan bankalar verdikleri kredi miktarını belirledikleri faiz oranına göre çeşitlendireceklerdir. Bunun yanında, sınırlı kredi tayınlaması uygulayan bankalar, ise önceden faiz oranlarını belirli bir kredi miktarına kadar belirleyecek ve bunun üzerinde kredi vermeyi, faiz oranı ne olursa olsun kabul etmeyecektir (Freimer ve Gordon, 1965).

Denge durumunda, teklif edilen kredi kontratları ve banka tarafından gerçekleştirilen kredi vaatleri, hiçbir bankanın farklı bir kontrat veya kontrat grubu ya da kontratın vaatlerini değiştirmek yoluyla karını arttırmasına izin vermeyecek şekilde ayarlanmalıdır. Kredi tayınlamasıyla beraber, çoklu dengede oluşabilir. Bu durum birleştiren (bütün zengin ve fakir alıcılara aynı kontratın teklif edilmesi) veya ayırıştırın (en azından zengin alıcıların fakir

alıcılara göre farklı türde kontrat şartlarına tabii olmaları) denge durumları ile karakterize edilebilir (Stiglitz ve Weiss, 1992).

Birleştiren Denge Durumu

Birleştiren denge durumunda her bir alıcıya aynı kontrat teklif edilir (Stiglitz ve Weiss, 1992). Bunun anlamı, alıcıların hepsinin bir havuzda toplanması ve alıcılarla ilgili bilginin kendileri tarafından açıklanmamasıdır. Birleştiren kontratları, alıcılar arasında bir ayırım yapılmasına olanak sağlamadığından, ayırımcı kontratlara göre daha az tercih edilen şartlara sahiptir (Gahatak ve diğerleri, 2002:1). Birleştiren kontratlarda bütün alıcılar oldukça düşük faiz oranlarında kredi alabilirler (Andersen ve Nina, 1998:1). Bankalar, kredi tekliflerinde birbirleriyle rekabet içerisindedirler. Eğer alıcılar kendilerine uygun şartlarda kontratlar bulabiliyorlarsa, kredilere başvururlar. Alıcılar, kendileri ile ilgili bilgilerin hepsini açıklamadıklarından ters seçim durumu ortaya çıkar. Dürüst olmayan alıcıların, borçlarını ödememe ihtimali yüksektir. Bu durumda, bankaların teminat istemesi bir izleme yöntemi olarak kullanılabilir. Eğer alıcı bankaya olan borcunu ödemezse, banka bu anlaşmayı bozar ve teminatı paraya çevirir.

Birleştiren denge durumunda alıcılara, aynı şartlara sahip kontratlar sunulur ve alıcılar kendilerine uygun kontratlar bulurlarsa, bunları kabul edip kredilere başvururlar. Tayınlama ile birleştiren denge durumunda da, bankalar faiz oranlarını belirlemede ve önceden belirledikleri bir limite kadar kredileri bu faiz oranından vermektedirler.

Ayrıştıran Denge Durumu

Ayrıştıran denge, farklı alıcı grupları için farklı ödeme koşullarının ve ön eleme şekillerinin olduğu durumu ifade eder. Bu tür denge kontratlarında, dürüst alıcılar ön elemeyen geçerken, dürüst olmayan alıcılar geçmezler. Dürüst alıcılar için teşvik edici kısıtlar söz konusu iken dürüst olmayanlar için bu tür uygulamalardan söz edilemez. Bu çeşit kontratlar, dürüst olmayan alıcılar için ilgi çekici değilken, iyi alıcılar arasında kendi kendine eleme yaparak ön elemeyen geçme oranlarını düşürür. Ayrıştıran denge, ancak ön elemeyen maliyeti oldukça düşük ve dürüst olmayanların nüfusa oranı oldukça fazlaysa oluşur. Bunun yanında, eğer ters seçim sorununu söz konusu ise ön eleme maliyeti ne olursa olsun ön eleme teknolojisi kullanılacaktır. Bu da ön eleme maliyeti arttıkça, teknolojinin daha az yoğun kullanılacağı ve yüksek maliyetli borç vermenin piyasa faiz oranını arttıracığı anlamına gelir. Faiz oranlarında ki bu artışın kredi faiz oranlarına da yansıtacağı ve ön eleme olasılığının artacağı kesindir. Ön eleme olasılığının artması, yüksek faiz oranından dolayı ters seçim sorununu daha da kötüleştirir (Wang ve Williamson, 1998).

KREDİ PİYASALARINDA AHLAKİ TEHLİKE SORUNUNA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bankaların ters seçim sorununa çözüm bulup, kredileri risksiz projelerde kullanacak bireylere verdikten sonra da yaşayabilecekleri bir takım sorunlar vardır. Alıcılar dürüst bile olsalar, aldıkları kredileri kullanma aşamasında daha rahat davranışlarda bulunabilirler. Bu tür istenmeyen durumların oluşmasını önlemek amacıyla bankaların kredileri verdikten sonra, alıcıların kredileri nasıl kullandıklarını gözlemlemesinde fayda vardır.

Alıcıların, krediyi aldıktan sonra, bu kredileri belirttiklerinden başka türlü kullanmaları ve daha riskli projelerle uygulamaya koymaları muhtemeldir. Bu yüzden, bankaların krediler verildikten sonra bir takım yollarla alıcıları denetlemeleri gerekecektir. Bankalar, kredi sağlamanın yanında gözleme gibi servislerde sunarlar. Diamond (1984), projelerin karlılığı herkes tarafından gözlenemediği takdirde, bu tür bir uygulamaya başvurulabileceğinden söz etmiştir. Gözleme, acente sorunu nedeniyle önemlidir. Bu tür bir uygulamanın en yaygın sebebi, ahlaki tehlike sorununu ortadan kaldırmaktır. Bankaların alıcılardan edindikleri bilgiler sayesinde, hem bu alıcıların faaliyetlerini hem de kararlarını dolaysız bir şekilde gözlemleyebilirler. Bu çeşit bir gözleme bireylerin daha çok çabalamasına neden olacak ve projelerin başarıya ulaşma olasılığını arttıracaktır (Besanko ve Kanatas, 1993). Freixas ve Rochet (1997) gözlemeyi şu şekilde kategorilere ayırmıştır;

- Olayın öncesinde (projelerin ön elemenden geçirilerek ters seçime engel olma aşaması)
- Olay esnasında (ahlaki tehlikenin önlenmesine yönelik bir aşama)
- Olayın sonrasında (Borçlanma sorumluluklarını yerine getiremeyen alıcının cezalandırılması veya denetlenmesi aşamasıdır).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye ekonomisi 90'lı yılların başından itibaren 1994 Nisan, 2000 Kasım ve 2001 Şubat olmak üzere üç defa alt üst olmuştur. Yaşanan ekonomik krizler incelendiğinde bunların hemen her birinde finans piyasalarındaki dengesizliklerin önemli rollere sahip olduğu görülür (Özer, 1999). Bankaların arz ettikleri fonların asimetrik bilgi sorunundan dolayı etkin kullanılmaması, başka bir deyişle talep edenlerin yanlış seçimi (ters seçim) ve/veya verilen bu kredilerin amaçları dışında kullanılması (ahlaki tehlike) şüphesiz ki bu krizlerin nedenlerinden olan finans piyasalarındaki dengesizliğin önemli bir unsurudur. Dolayısıyla, bu araştırmanın konusu olan kredi piyasalarında asimetrik bilgi sorununun çözümü makro ekonomik

açından önem taşımaktadır. Literatürde irdelenen çalışmalardan toparlanan bilgilerin ışığı altında, kredi piyasalarında asimetrik bilgi problemine ait sorunların çözümüne ilişkin öneriler izleyen paragraflarda sunulmuştur.

Aras ve Müslümov'unda (2003) belirttiği gibi, kredi piyasalarında asimetrik bilgi sorununun tek bir çözümü söz konusu değildir. Bankaların asimetrik bilgiyi simetrik hale dönüştürmek için birbirlerine benzer çabalar içerisinde buldukları kesindir.

Çalışmada da savunulduğu gibi bilgiye ulaşmak, hem maliyetli hem de zaman isteyen bir durumdur. Bu tür maliyetleri azaltmanın yollarından biri kredi bürolarının kurulması olabilir. Açılacak özel kredi büroları girişimciler tarafından oluşturulabileceği gibi fon arz edenler içerisinde bir grubun bir araya gelmesi ile de oluşturulabilir.

Kredi bürolarının en basit ve en ucuz olarak sağlayabilecekleri bilgiler siyah bilgilerdir. Bu tür bilgiler müşterilerin piyasadaki saygınlıklarına bağlı olarak oluşturulduğu için kredi piyasalarındaki ahlaki tehlike sorununun ortadan kaldırılmasında çok büyük yere sahiptir. Bununla beraber, kredi büroları birey ve firmaların daha önce ne kadar borç aldıklarını da bildirebilmelidir ki bankalar kredi talebinde bulunanların borç durumlarına ilişkin daha net tahminler yapabilsinler. Kredi bürolarının, müşteriler hakkındaki beyaz bilgileri sağlaması da gerekir. Ancak, beyaz bilgilerin dozajı konusunda dikkatli olmak gerekir. Çok bilgi her zaman iyi sonuç vermeyebilir. Alıcılar hakkında daha fazla bilginin olması ve yüksek kalitedeki alıcıların daha kolay seçilmeleri durumunda daha rahat davranabileceklerdir. Bu ise geri ödememe riskini tekrar arttıracaktır

Kredi bürolarının oluşturacakları bilgi sistemlerinin, kaç yıl gerisine kadar fon talep edenlerin isimlerini fon arz edenlere sunacakları ve müşterilerin kredi borçlarını ödedikten sonra bu listelerden isimlerinin silinip silinmeyeceği üzerinde durulması gereken konulardan biridir. İsimlerinin kredi bürolarındaki listelerden belirli bir yıl sonunda silineceğini veya ödenme yapıldıktan sonra isminin listeden çıkarılacağını bilen müşteriler o zaman zarfı içerisinde ahlaki tehlikeye yol açmamaya çalışabilir. İsmine kara listelerden hiç silinmeyeceğini düşünen müşterinin bir şekilde borç alması durumunda o borcu geri ödemek için çok fazla çabalamayacağı aşıkardır. Türkiye için bu tür kredi bürolarının kurulması sonucunda borcunu ödeyen müşterilerin siyah bilgileri borçları devam edenlere göre listelerden daha çabuk silinebilir. Borcunun tamamını ödeyen müşteri hakkındaki bilgi ise bir yıl gibi bir sürede listelerden çıkarılabilir. Borcun ödenmemesi durumunda ödeme yapmayan müşterilerin isimleri beş yıl gibi bir süre listelerde kalabilir. Ödeme yapmayanlar için listeden çıkarılmama süresi

daha uzun olmakla beraber sonuçta her müşteri için bir gün listeden adının silinmesi olasıdır.

Eksik bilginin ortadan kaldırılmasında bankalar tarafından istenecek teminatlar üzerinde daha temkinli davranılması saklı bilgiye karşı güvence oluşturulmasına yardımcı olacak ve kredinin geri ödenmesini güvence altına alacaktır.

Kredi piyasalarında asimetrik bilgi sorununun ortadan kaldırılmasına yönelik kurulacak özel kredi bürolarının ve müşterilerden istenecek teminatların artırılmasının sorunun çözümü konusunda büyük etkileri olacağına inanılmaktadır. Kredi bürolarının kurulması, bankaları asıl bilgiye ulaşma konusunda büyük maliyetlerden kurtaracaktır. Bankaların her birinin tek tek müşterileri hakkında bilgiye ulaşma yolunda harcayacakları zaman ve para yerine bu tür bilgileri özel kurulmuş kredi bürolarından sağlamaları sayılabilecek faydaların başında gelmektedir. Bunun yanında, bankaların kredi bölümlerinde istihbarata ulaşmak için çalışan banka görevlilerinin diğer alanlarda istihdam edilmeleri de olasıdır.

KAYNAKÇA

- Acharya, V., I. Hasan ve A. Saunders, 'The Effects of Focus and Diversification on Bank Risk and Return: Evidence from Individual Bank Loan Portfolios' mimeo, LBS and NYU, 2001
- Akerlof, George A. (1970), 'The market for Lemons: Quality, Uncertainty and the Market Mechanism', *Quarterly Journal of Economics*, , 84:480
- Andersen, Lykke Eg ve Osvaldo Nina, 'Micro-Credit and Group Lending: The Collateral Effect', ftp://ftp.econ.au.dk/afn/wp/98/wp98_18.pdf, (01/11/2007)
- Aras, Güler ve Alövsat Müslümov, 'Kredi Piyasalarında Asimetrik Bilgi ve Bankacılık Sistemi Üzerindeki Etkileri', 2. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Tebliğleri, Oturum V A-Bilgi, Piyasa ve Rekabet, 2003, <http://www3.dogus.edu.tr/amuslumov/research/Article/Muslumov%20-%20Asimmetry%20-%20IF%20-%202004.pdf>, (6/09/2007)
- Bernanke, Ben S (Spring 1993), Credit in Macroeconomy, Federal Reserve Bank of NY Quarterly Review, 18: 650-670,
- Besanko, D. ve Kanatas G. (1993), 'Credit Market Equilibrium with Bank Monitoring and Moral Hazard', *The Review of Financial Studies*, 6: 213-232
- Bester, H. (Sep., 1985), 'Screening vs. Rationing in Credit Markets with Imperfect Information', *The American Economic Review*, 75:850-855
- Broecker, T. (1990), 'Credit-Worthiness Tests and Interbank Competition', *Econometrica*, , 58: 429-452,
- Carlton, D. W. ve Perloff J. M., *Modern Industrial Organization*, Second Edition, Harper Collins College Publishers, 1994,
- Chang, Y. T, 'Relationship Banking in Bilateral Oligopoly and Asymmetric Information', <http://www.ios.neu.edu/iioc2003/paper/ychang.pdf>, (28/05/2004)
- Diamond, D. (1984), 'Financial Intermediation and Delegated Monitoring', *Review of Economic Studies*, , 54: 393-414
- Emmons, W. ve Greenbaum S. (1998), 'Twin Information Revolutions and the Future of Financial Intermediation', in Amihud, Y. and G. Miller, editors, *Bank Mergers and Acquisitions*, Kluwer Academic Publishers
- Freimer, M ve Gordon, M. J. (Aug 1965) 'Why Bankers Ration Credit', *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 79: 397-416

- Freixas, X. ve Rochet J. (1997), 'The Microeconomics of Banking', MIT Press, Cambridge, MA,
- Ghatak, M., Morelli M. ve Sjöström T., (Oct. 2002) 'Credit Rationing, Wealth Inequality, and Allocation of Talent', <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/te/te441.pdf>, (27/11/2007)
- Hauswald, R. ve Marquez R., 'Competition and Strategic Information Acquisition in Credit Markets.', <http://www.rhsmith.umd.edu/finance/rmarquez/screening.pdf>, (31/05/2004),
- Igawa, K. ve Kanatas G., (December 1990) 'Asymmetric Information, Collateral, and Moral Hazard', The Journal of Financial and Quantitative Analysis, 25: 469-490
- Jappelli, T. ve Pagano M., (2002)'Information Sharing, Lending and Defaults: Cross-Country Evidence', Journal of Banking and Finance, 26: 2017-2045
- Koskela, E. ve Stenbacka R., (2002) 'Agency Cost of Debt and Credit Market Competition: A Bargaining Approach', (08/07/2004) <http://www.valt.helsinki.fi/raka/Rune-debt%20age%2024.pdf>,
- Leland, H. E. ve Payle D. H., (May 1977) 'Informational Asymmetries, Financial Structure, and Financial Internediation', The Journal of Finance, 32: 377-383
- McConnel, C. R. ve Stanley L. B., (1996) 'Microeconomics', Thirteenth Edition, McGraw-Hill Inc
- Özer, Mustafa, (1999) Finansal Krizler, Piyasa Başarısızlıkları ve Finansal İstikrarı Sağlamaya Yönelik Politikalar, Anadolu Üniversitesi Yayınları; No. 1096, Eskişehir
- Pagano, M. ve Tullio J., (Dec., 1993) 'Information Sharing in Credit Markets', The Journal of Finance, 48:1693-1718
- Parasız, İ., (1999), Mikro Ekonomi, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa
- Perloff, J. M., (2001), Microeconomics, Pearson Education
- Petersen, M. ve R. Rajan, 'Does Distance Still Matter? The Information Revolution in Small Business Lending', (27/11/2007) <http://gsbwww.uchicago.edu/fac/raghuram.rajana/research/dist.pdf>,
- Riordan, M. (1993), 'Competition and Bank Performans: A Theoretical Perspective.' In Mayer, C. And Vives, X.(eds). Capital Markets and Financial Intermediation, Cambridge: Cambridge University Press,

- Shaffer, S., (1998), 'The Winner's Curse in Banking', The Journal of Financial Intermediation, 7: 359-392
- Stiglitz J.E.ve Weiss A., (Jun. 1981), 'Credit Rationing in Markets with Imperfect Information', The American Economic Review, 71: 393-410
- Stiglitz, J. E. ve Weiss, A., (1992) 'Asymmetric Information in Credit Markets and Its Implications for Macro-Economics', Oxford Economic Papers, New Series, 44(4): 694-724
- Ünsal, E. M, (2000), Mikro İktisat, İmaj Yayıncılık, Ankara,
- Wang, C. ve Williamson S. D., (Aug. 1998), 'Debt Contracts and Financial Intermediation with Costly Screening', The Canadian Journal of Economics, 31: 573-595
- Wette, H. C., (June 1983), 'Collateral in Credit Rationing in Markets with Imperfect Information: Note', American Economic Review, 73: 442-45
- Wilhelm, W., (2001), 'The Internet and Financial Market Structure', Oxford Review of Economic Policy, 17: 235-247
- <http://www.marketwatch.com/news/story/american-home-warns-spreading-subprime-mortgage/story.aspx?guid={2CECF2CE-B6E0-43CC-8D89-97C1BF952242}>, (13/09/2007)